

SURAĐUJMO DIGITALNO:
WEB ALATI ZA PROMOCIJU FONDA
SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U SPLITU

JELENA MADUNIĆ
jmadunic@svkst.hr

MATIJA SOVULJ
msovulj@svkst.hr

SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U SPLITU

Sažetak

Jedna od ključnih uloga Sveučilišne knjižnice u Splitu kao baštinske ustanove, sa posebnim fokusom na zavičajne zbirke, jest omogućavanje pristupa informacijskim izvorima, kako sveučilišnoj, tako i široj zajednici. Jedan od načina za predstavljanje fonda široj populaciji je osmišljavanje i kreiranje tematskih zbirki korištenjem različitih *web* alata. Pored dostupnosti i lakoće korištenja, prednost korištenja *web* alata u knjižničnom je okruženju suradnička komponenta. Na primjeru dviju tematskih zbirki oblikovanih korištenjem dvaju alata: edukativno-prezentacijskog alata (Sutori) i sustava za upravljanje sadržajima otvorenog koda (Omeka), opisan će se postupak odabira alata, izbora građe, obrade i prilagodbe građe, integracije u mrežne stranice ustanove te završna diseminacija. Korištenje odabranih alata pokazalo se kao vrlo prikladno rješenje za izradu *ad-hoc* mrežnih izložbi manjeg opsega i repozitorija s ograničenim brojem jedinica, a suradnička funkcionalnost omogućila je brzu komunikaciju između knjižničara s različitih odjela.

Ključne riječi

digitalne tematske izložbe, web alati

Abstract

One of the key tasks of the University of Split Library, as institution with special focus on preserving local cultural heritage collections, is to enable access to information resources both to university students/staff and the broader community. The proposed model for engaging wider public in presenting library collections is designing and creating online exhibitions using various web tools. In addition to accessibility and user-friendly interface, one important advantage of using online tools in library context is a collaborative workspace component. In this paper we will describe the procedure of selecting tools, choosing, processing and adapting material, integration into library website and final dissemination, on two examples used to create online collections: collaborative instruction and presentation tool Sutori and open-source CMS tool Omeka. The presented tools proved as an effective solution for *ad-hoc* online exhibitions with limited number of items, and the collaborative component allowed for fast communication between librarians working in different departments.

Keywords

digital exhibitions, web tools

Uvod

Sveučilišna knjižnica u Splitu, pored svoje osnovne uloge kao sastavnice Sveučilišta u Splitu i središnje ustanove knjižničkog sustava Sveučilišta, ima i vrlo važnu funkciju kao baštinska ustanova od koje se očekuje da omogući predstavljanje baštine široj javnosti¹. Još jedna važna, zakonom propisana, uloga Sveučilišne knjižnice jest njen status kao depozitne knjižnice². Pored zadaće prikupljanja, obrade, pohrane i zaštite građe obveznog primjerka te osiguranja dostupnosti za korištenje, propisano je i ograničenje, odnosno odredba da se obvezni primjerak daje na korištenje samo u prostoru knjižnice. Među ostalim, obvezni primjerak prikuplja se u svrhu pohrane i zaštite građe u svrhu njezine trajne dostupnosti korisnicima i izgradnje zavičajnih/regionalnih zbirki te zbirki službenih publikacija.³ Važeći zakonski propisi nužno diktiraju i ustroj radnih procesa unutar ustanove, što je slučaj i u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu. Organizacijska struktura prema vrsti građe naslijeđena je iz vremena kad je knjižnica pružala isključivo tradicionalne knjižnične usluge, što donekle usporava i otežava suradnju između odjela. Korištenje digitalnih suradničkih alata jedan je od načina za postizanje svrhe iz temeljnih dokumenata Sveučilišne knjižnice: *Omogućiti pristup informacijskim izvorima i osigurati knjižnične usluge sveučilišnoj i široj zajednici, podupirući društvenu osjetljivost i informacijsku jednakost*.⁴

Tradicionalni i suvremeni načini promicanja fonda

Organizacija izložbi s ciljem predstavljanja fonda široj javnosti uvriježen je koncept u velikim knjižnicama. Uspoređujući tradicionalni i suvremeni pristup, možemo reći da je osnovna razlika usmjerenost razmišljanja prilikom izrade koncepta same izložbe. Tradicionalni pristup usmjeren je na građu i stručno predstavljanje građe u fizičkom prostoru knjižnice, uz tiskanje prikladnih kataloga sa stručnim opisima. U suvremenom pristupu fokus se stavlja na komunikaciju s korisnicima i element interaktivnosti, građa se „pričava“, a ne samo opisuje predmetno

1 Pšenica, Davorka. *Knjižnica budućnosti - što znači nova Sveučilišna knjižnica za Split i Splitsko-dalmatinsku županiju?*, U: 100 godina Sveučilišne knjižnice u Splitu, ur. Petar Krolo (Split: Sveučilišna knjižnica, 2004.)

2 Pravilnik o obveznom primjerku, NN 66/2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbene/2020_06_66_1318.html (24. 2. 2022.)

3 Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, NN 17/2019. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbene/2019_02_17_356.html (24. 2. 2022.)

4 Sveučilišna knjižnica u Splitu: Misija, vizija i strategija. URL: <https://www.svkst.unist.hr/index.php/o-knjiznici/misija-vizija-i-strategija/#a> (24. 2. 2022.)

i sadržajno. Izlazi se izvan prostora knjižnice, koriste se neuobičajeni prostori i digitalne platforme. Lako dostupni digitalni alati omogućavaju široku dostupnost i reinterpretaciju građe u digitalnom okruženju, uz mogućnost brze i učinkovite suradnje između članova tima zaduženog za izradu izložbe.

Od jednostavnih *web* alata do složenijih sustava za upravljanje sadržajima

Često se u procesu planiranja online izložbe sva pažnja poklanja tehničkom aspektu, a zanemaruju se osnovna pitanja: „zašto?” i „za koga?”. Rehberger (2013)⁵ predlaže odabir alata polazeći od sljedećih pitanja, na temelju kojih se sužava izbor alata i olakšava planiranje provedbe.

Polazna pitanja:

- Koja je svrha mrežne izložbe?
- Tko je ciljana publika?
- Koje se mogućnosti nude korisnicima/ posjetiteljima?

Tehnička pitanja i specifičnosti zbirke:

- Koliko je jedinica građe uključeno u zbirku?
- U kojim su medijskim formatima jedinice?
- Koliko je prostora za pohranu potrebno?

Pitanja vezano za resurse (ljudske, tehničke, stručne):

- Koliki je budžet na raspolaganju?
- Koji su dostupni i raspoloživi tehnički resursi i oprema?
- Kojim stručnim znanjima raspolažu članovi tima?

U donjoj su tablici prikazani odgovori na postavljena polazna pitanja na primjeru dvaju alata koje smo koristili u Sveučilišnoj knjižnici tijekom 2021. godine: Sutori („Sva lica Marulića u SVKST”)⁶ i Omeka („Dalmatinski kurioziteti”).⁷

5 Rehberger, Dean. *Getting Oral History Online: Collections Management Applications*, *The Oral History Review* 40/2013., br. 1, 83–94.

6 Sva lica Marulića u SVKST. URL: <https://www.sutori.com/en/story/sva-lica-marulica-u-svkst--xZdvFBBgnQqVuZufCwZ8DXD> (24. 2. 2022.)

7 Dalmatinski kurioziteti. URL: <http://virtual-svk.org/cms/s/dalmatinski-kurioziteti/page/naslovna-stranica> (24. 2. 2022.)

	„Sva lica Marulića u SVKST“ Alat: Sutori	„Dalmatinski kurioziteti“ Alat: Omea
Polazna pitanja		
Svrha	<i>ad-hoc</i> izložba integrirana u <i>web</i> stranice Knjižnice	izrada pretražive zbirke novinskih isječaka, samostalna <i>web</i> stranica
Ciljana publika	posjetitelji <i>web</i> stranica Knjižnice	široke narodne mase
Mogućnosti koje se nude korisnicima	interaktivnost (rješavanje kviza, komentiranje), dijeljenje poveznice na društvenim mrežama, preuzimanje .jpg i .pdf datoteka, reprodukcija video i audio sadržaja	pretraživanje cjelovitog teksta i pretraživanje po lokaciji, preuzimanje .pdf i .txt datoteka, dijeljenje sadržaja na društvenim mrežama
Tehnička pitanja i specifičnosti zbirke		
Veličina zbirke (broj jedinica građe)	20 jedinica sa zasebnim kataloškim zapisima; 18 naslovnica izdanja Judite	201 jedinica
Format medija	.jpg, .pdf, .mp3, .mp4	.pdf, .txt
Prostor za pohranu	n/a	100 GB
Pitanja vezano za resurse (ljudske, tehničke, stručne)		
Budžet	n/a	godišnji <i>web</i> hosting paket 115 USD/ 100 GB
Tehnički resursi i oprema	osnovna računalna oprema	osnovna računalna oprema
Stručna znanja	uređivanje slikovnih datoteka, izrada jednostavnih video isječaka, konverzija audio formata, HTML + WordPress za integraciju u mrežne stranice	poznavanje rada u CMS sustavima, poznavanje rada s OCR softverom (ABBYY FineReader)

Prvi je primjer edukativno-prezentacijski alat Sutori koji smo koristili za mikro-izložbu „Sva lica Marulića u SVKST“, postavljene na početnu mrežnu stranicu Sveučilišne knjižnice povodom obilježavanja Dana hrvatske knjige i 500. obljetnice tiskanja Judite. Na prvom sastanku predstavnika iz četiri odjela (omeđene publikacije, serijske publikacije, specijalne zbirke, istraživanje i razvoj) okvirno smo oblikovali temu izložbe – odnos knjižnice i Marulića od 1. izdanja do danas. Izabrani materijali iz zbirke svih odjela knjižnice skenirani su ili fotografirani i podijeljeni u tematske skupine, uz kratke narativne opise i poveznice na kataloške zapise. U potrazi za prikladnim *web* alatom, izabrali smo Sutori, i to iz tri razloga:

- opcija postavljanja različitih vrsta sadržaja (.pdf, slikovne datoteke, audio, video)

- mogućnost jednostavne integracije u mrežne stranice (*embed* u WordPress)
- besplatno korištenje punog raspona funkcija tijekom 60 dana.

U vrlo ograničenom vremenskom razdoblju, u tri tjedna, izabrali smo građu, pripremili datoteke za postavljanje, organizirali sadržaj i postavili stranicu. Rad nam je olakšalo zajedničko korištenje mape u koju smo pohranjivali sadržaje i mogućnost istovremenog uređivanja u alatu Sutori.

Drugi primjer je sustav za upravljanje sadržajima Omeke koji smo koristili za izradu digitalne zbirke novinskih isječaka rubrike „Dalmatinski kurioziteti“ („Slobodna Dalmacija, 1958.–1961.“). Omeke je jednostavna *web* platforma razvijena na američkom Sveučilištu George Mason upravo za potrebe arhiva, povijesnih društava, knjižnica i muzeja, odnosno baštinskih ustanova s fizičkim zbirkama povijesne i arhivske građe koju žele predstaviti u *online* okruženju. Sustavi za upravljanje sadržajima (engl. *content management system*, CMS) omogućavaju djelatnicima ustanova da samostalno upravljaju digitalnim objektima (tekstualnim, slikovnim, multimedijalnim) i kreiraju baze takvih objekata s korisničkim sučeljem. Na ovaj način djelatnici, kao stručnjaci koji najbolje poznaju svoju građu, ne moraju raditi s posrednikom, odnosno *web*-dizajnerom, već mogu samostalno izrađivati tematske digitalne zbirke i surađivati unutar tima, u skladu s dodijeljenim ulogama unutar Omeke upravljačkog sučelja (administrator, supervizor, urednik, recenzent, itd.). Prednost Omeke za knjižničarsku zajednicu jest opisivanje građe korištenjem formalnih standarda za opis elementa metapodataka (Dublin Core i drugi) i upotreba kontroliranih rječnika. Kako je riječ o *open-source* softveru, dostupna su brojna *plug-in* rješenja koju je razvila sama zajednica korisnika.

Inter- i intra-institucionalna suradnja

Polazeći od uloge Sveučilišne knjižnice kao sastavnice Sveučilišta u Splitu, kao najzanimljiviji aspekt korištenja digitalnih alata izdvojili smo mogućnosti suradnje, i to dvije vrste suradnje:

- 1. intra-institucionalna suradnja (unutar jedne veće institucije s više samostalnih administrativnih jedinica)
- 2. inter-institucionalna/međuinstitucionalna suradnja

Faletar-Tanacković⁸ iscrpno piše o mogućnostima suradnje baštinskih ustanova, s posebnim osvrtom na jednaku problematiku s kojom se susreću

8 Faletar-Tanacković, Sanjica. *Mogućnosti suradnje baštinskih ustanova—odabrani europski projekti*, U: *Izazovi pisane baštine*, ur. Tatjana Aparac-Jelušić. (Osijek: Filozofski fakultet, 2005)

sve KAM institucije, uzimajući u obzir da je temeljna zadaća i knjižnica i arhiva i muzeja sakupljanje, organiziranje, čuvanje i omogućavanje pristupa građi. Iako se sami formati i vrsta građe razlikuju, strategije za osiguranje pristupa trebaju biti zajedničke.

Middleton i York⁹ daju pregled niz primjera suradnje koje su inicirale središnje knjižnice na američkim sveučilištima. Pregledom primjera suradnje može se zaključiti da je primarni motiv ostvarivanje sinergije između ustanova različitog tipa, odnosno baštinskih ustanova s bogatim zbirkama građe koje u partnerstvu sa sveučilišnim knjižnicama sa snažnom IKT podrškom ostvaruju projekte prezentacije građe značajne za lokalnu povijest. U donjoj su tablici prikazani aktivni projekti dostupni na internetu.

Ustanove uključene u suradnju	Tema zbirke	Vrste građe	Korištena platforma	Naziv projekta
Indiana University-Purdue University Indianapolis University Library + Conner Prairie, an Interactive History Park	odjeća –SAD, 19 st	fotografije, 3D prikaz (streaming video), tekstualne i slikovne datoteke	CONTENTdm	Conner Prairie Historic Clothing Collection ¹⁰
Cleveland State University Center for Public History and Digital Humanities	zavičajna povijest	multimedija, interaktivne karte	Omeka + Curatescape, aplikacija Google play i iOS aplikacija	Cleveland Historical ¹¹
Western Carolina University's Hunter Library + lokalni muzeji, zanatski cehovi i obrtničke škole	etnografija, rukotvorine	dokumenti, fotografije, efemerna građa	CONTENTdm	The Craft Revival Collection ¹²

9 Middleton, Ken; York, Amy. *Collaborative publishing in digital history*, OCLC Systems & Services: International digital library perspectives 30/2014., br. 3, 192–202.

10 URL: <https://indianamemory.contentdm.oclc.org/digital/collection/CPClothing/search> (24. 2. 2022)

11 URL: <https://clevelandhistorical.org/> (24. 2. 2022)

12 <https://www.wcu.edu/library/DigitalCollections/CraftRevival/index.htm> (24. 2. 2022)

University of Nebraska-Lincoln Center for Digital Research in the Humanities	povijest, interdisciplinarni pristup	arhivska građa, statistički podaci, kartografska građa, znanstveni radovi, književni radovi, fotografije, crteži	mrežne stranice s SQL bazom	CivilWarWashington ¹³
University of Nebraska-Lincoln (projekt zasnovan na istraživačkom i znanstvenom radu sveučilišnog profesora povijesti)	društvena povijest, sudski slučaj, suđenje za ubojstvo	interaktivne karte, zakonski dokumenti, članci iz novina, ilustracije iz novina, fotografije, razglednice	mrežne stranice s interaktivnom kartom	Gilded Age Plains City ¹⁴
Middle Tennessee State University Center for Historic Preservation + James E. Walker Library + partneri: arhivi, muzeji, galerije, povijesna društva, javne knjižnice	društvena povijest, Afroamerikanci, građanska prava	interaktivne karte, vremenske lente, vizualizacija podataka, detaljni nastavni planovi za korištenje u srednjoj školi	CONTENTdm, ArcGIS, StoryMaps, TimelineJS, Drupal, Omeka	Trials, Triumphs, and Transformations ¹⁵

Još jedan važan segment suradnje visokoškolskih knjižnica i baštinskih ustanova na izradi tematskih digitalnih zbirki jest edukacijski aspekt. Vrlo je čest slučaj da se studenti kao dio praktičnog rada u okviru kolegija aktivno uključuju u projekte i sudjeluju u oblikovanju metapodataka, izradi sučelja i baza podataka. Iskustvo rada na reinterpetaciji i prezentaciji kulturne baštine studentima stvara temelje za kasnija istraživanja u humanističkim znanostima, s naglaskom na razvijanje digitalnih vještina, usvajanje metodologije istraživačkog rada i interdisciplinarnost.¹⁶ Korištenje digitalnih projekata u nastavi otvara studentima priliku da u digitalnom okruženju izlože svoje interpretacije različitih formata izvora (primjerice vizualnih, multimedijskih, kartografskih, itd.) i predstave svoj rad kao višedimenzionalno istraživanje.

13 URL: <https://civilwardc.org/> (24. 2. 2022.)

14 URL: <http://gildedage.unl.edu/> (24. 2. 2022.)

15 URL: <https://dsi.mtsu.edu/trials/> (24. 2. 2022.)

16 Esther Cuenca Liberman, Maryanne Kowaleski, *Omeka and Other Digital Platforms for Undergraduate Research Projects on the Middle Ages*, Digital Medievalist 11/2018., br. 3, 1–21.

Zaključak

Kao prednosti ovakvog načina rada u ustanovama s tradicionalnom strukturom izdvojili bismo sljedeće: mogućnost istovremenog rada na mrežnim platformama, fleksibilnost angažmana osoblja u ustanovama, mogućnost praćenja doprinosa pojedinih sudionika i jasnu podjelu uloga/zadataka. Moguće su prepreke dostupni izvori financiranja, ograničenja tehničke prirode (računalna oprema) i razina digitalnih kompetencija osoblja. Što se tiče budućih mogućnosti, jedan smjer u kojem se Sveučilišna knjižnica u Splitu može dalje razvijati jest poticanje korištenja *open-source* alata na razini Sveučilišta i rad na projektima sa studentima i suradnja sa drugim sveučilišnim knjižnicama u Hrvatskoj i lokalnim baštinskim ustanovama.

Bibliografija

- Cuenca Liberman, Esther & Kowaleski, Maryanne. *Omeka and Other Digital Platforms for Undergraduate Research Projects on the Middle Ages*. *Digital Medievalist* 11/2018., br. 3, 1–21.
- Faletar-Tanacković, Sanjica. *Mogućnosti suradnje baštinskih ustanova–odabrani europski projekti*. U: *Izazovi pisane baštine*, ur. Tatjana Aparac-Jelušić. Osijek: Filozofski fakultet, 2005.
- Middleton, Ken & York, Amy. *Collaborative publishing in digital history*. *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives* 30/2014., br. 3, 192–202.
- *Pravilnik o obveznom primjerku*. NN 66/2020. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_06_66_1318.html (24. 2. 2022)
- Pšenica, Davorka. *Knjižnica budućnosti - što znači nova Sveučilišna knjižnica za Split i Splitsko-dalmatinsku županiju?!*. U: *100 godina Sveučilišne knjižnice u Splitu*, ur. Petar Krolo. Split: Sveučilišna knjižnica, 2004.
- Rehberger, Dean. *Getting Oral History Online: Collections Management Applications*. *The Oral History Review* 40/2013., br. 1, 83–94.
- *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. NN 17/2019. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html (24. 2. 2022.)